

HLINECKÝ STRAKÁČEK

ČÍSLO 11

časopis
pro naše děti

Ahoj děti,

doufám, že jste si užily Velikonoce a těšíte se na blížící se léto. Hezké jarní počasí úplně láká ven. Ani já jsem neseděl doma a vyrazil na procházku, a tak vám i v tomto čísle časopisu budu opět vyprávět o svých cestách a zážitcích. Tentokrát jsem nešel nikam daleko, ale byl se podívat do Hlinska kolem Chrudimky a mezi chaloupky. Povím vám o návštěvě u pana Fiedlera, opět spolu něco uvaříme a vylustíme.

Váš Strakáček

Vyřešte početní úlohy a k číslům výsledků přiřaďte správná písmenka.
Díky tomu se dozvíte, jaké téma nás dnes čeká.

1 2 3 4 5 6 7 8 5 9 4

10 8 2 11 12 13 14

POJĎTE S NÁMI NA PROCHÁZKU

Strakáček měl zase toulavou. Spíš než na dlouhou túru se mu chtělo jen tak kličkovat cestičkami ve středu Hlinska. Kráčel si po dláždění, obdivoval roubené chaloupky a pozoroval tok řeky.

Své jméno prý Betlém dostal podle té dekorace, kterou si chystáte na Vánoce s figurkami Ježíška, Josefa a Marie.

Dnes je to místo pro odpočinek, procházky, občerstvení a objekt zájmu návštěvníků města a milovníků historie. Původně to bylo seskupení chaloupek řemeslníků. Se svými rodinami tu od 18. století žili truhláři, tkalci, hrnčíři a další pracovití lidé.

STŘÍPKY ZAJÍMAVOSTÍ

Víte, že děti ne vždy spaly na peci, jak to vidíme v pohádkách? To bylo místo spíše pro staré lidi. Děti někdy ležely jen na zemi a pod sebou měly slámu nebo seno, které se ráno muselo uklidit.

Domky mají malá okénka, aby se šetřilo a teplo neunikalo z místnosti ven.

Miminka spala v tzv. konoušce. Vám by to připomínalo malou houpací hamaku. Dala se dobře zavěsit na trámy nebo i venku na strom.

Nízké dveře měly také šetřit teplo. Naši předci ale ani nedorůstali do takové výšky jako dnešní lidé. Ještě v 19. století dosáhli 185 cm asi jen tři lidé ze sta.

Světlo nebylo po západu slunce samozřejmostí. Naši předci žili v šeru. Vyráběli nebo kupovali svíčky či takové malé louče z třísek.

ŽIVOT DĚTÍ Z CHALOUPEK 19. STOLETÍ

Jak se tak Strakáček procházel kolem řeky, začal přemýšlet, jaký život asi měly děti z dřívějších chaloupek. Hrály si jako my? Kolik měly sourozenců? Dařilo se jim dobře? Musely do školy? Když se vrátil domů, chtěl si o tom něco přechíst. Rád by vám o tom teď vyprávěl...

Dětství nebylo pokaždé tak šťastné, jak se zdá nebo jak to vidáme v pohádkách. V 19. století se v rodině narodilo běžně šest i více sourozenců. Někteří se ale dospělosti nedožili. Všichni museli pracovat. Chodili na pastvu a pomáhali v hospodářství a domácnosti.

Na druhou stranu děti trávily spoustu času venku a byly moc šikovné. Uměly vyrobit prak, mlýnek na potok, klec na chytání ptáčků, písťalku z vrbového proutku nebo vyřezat z polínka jednoduchou panenku. Často si při hrách zpívaly a říkaly jednoduché básničky a rozpočítávadla.

Ve školách se kromě čtení, psaní a počítání učily i náboženství. Starší děti, pokud mohly chodit do školy, musely zvládnout němčinu a latinu. Své rodiče velmi důsledně poslouchaly, obzvlášť tatínkové byli často přísní.

Svůj pokoj měly jen děti z bohatých rodin. U nás na Betlémě většinu času trávila rodina pospolu v jedné místnosti, kde zároveň i všichni spali. Miminka měla vyrobený dudlík ze svázaného hadříku, do kterého se zamotal kousek rohlíku, piškot, kaše nebo chleba. Látka se máčela v mléce nebo v čaji z fenyklu. Před spaním zpívaly maminky ukolébavky nebo se říkaly modlitbičky.

Od 19. století se zlepšilo umývání a čistota, ale i tak se teplou vodou myly jen malé děti. Těm starším musela stačit studená.

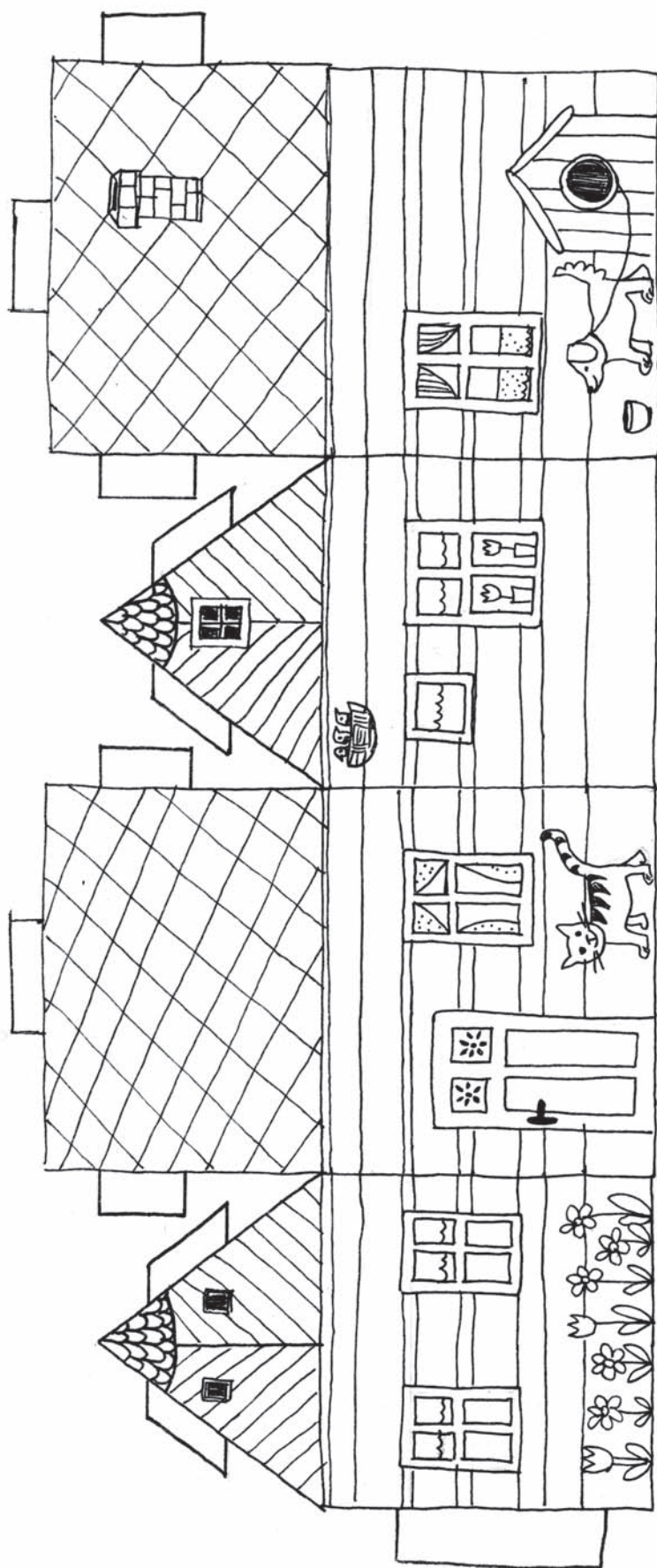
I když to byl asi těžký život, Strakáčkovi se na tom něco líbilo. Slíbil si, že bude víc pomáhat mamince a tatínkovi, trávit čas venku s kamarády a zkusí si sám vyrobit nějakou hračku.

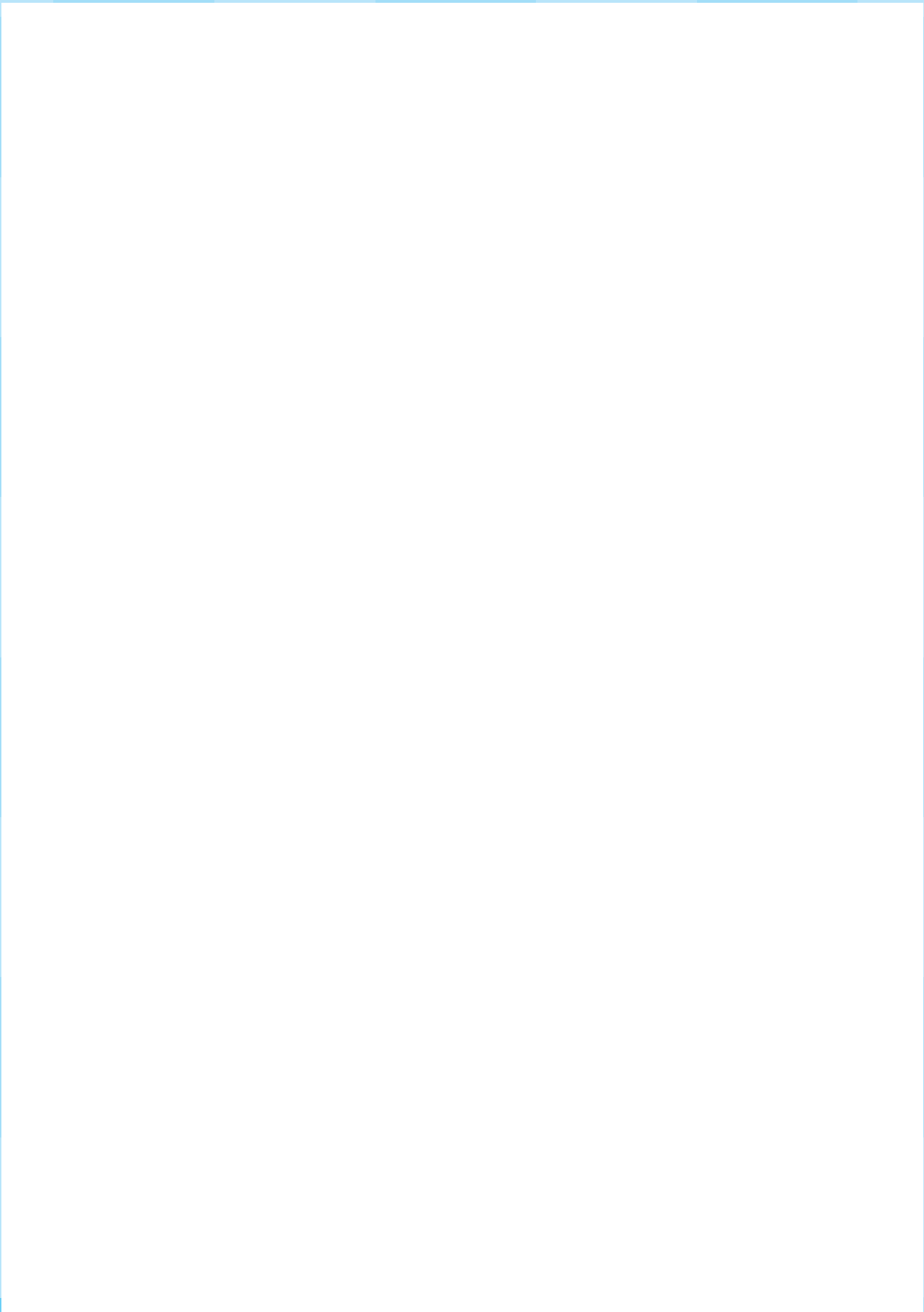

(Použito z ROKEŠOVÁ, Kristýna. Život dítěte na venkově ve 2. polovině 19. století očima sběratelů lidových tradic, 2018)

**NEJPRVE OBRÁZEK DOMEČKU VYBARVI.
POTÉ VYSTŘÍHNI A SLEP.**

TKALCOVSTVÍ V HLINSKU

Tkalcovství bylo jedno z tradičních řemesel. Dobře se tu pěstoval len a jeho zpracování se zde lidé věnovali po celá staletí. Vzpomínáte na pohádku Krteček a kalhotky?

V počátcích lidé pracovali jen pro vlastní potřebu. Tkali plátna, z nich si šili oblečení, povlečení a vše, co běžně používali. Pokud vyrobili více věcí, vyměnili to za jiné zboží. V 18. století se začala dovážet bavlna. Postupně se přidávala ke lnu a vznikalo z ní sváteční dražší oblečení.

V polovině 19. století se domácí výroba (jen pro sebe) změnila na tzv. manufakturní. Faktoři, tedy majitelé manufaktur, začali lidem zadávat domácí práci. Ještě později se zakládaly továrny. Lidé chodili pracovat tam a stali se z nich dělníci.

Sdružená tkalcovská výroba začala v Hlinsku v roce 1833. Tehdy pan Adámek založil první velkou tkalcovskou dílnu. Ta zaměstnávala až 500 lidí. Do té doby se tkalo pouze v jednotlivých chalupách. Pan Adámek tkalcům do chalup dodával len, oni mu ho zpracovávali, poté ho vozili do dílny a tam se vyráběla plátna prodávaná do různých zemí. Tkalcovství se postupně rozšiřovalo. V roce 1853 obchodník Filip Haas postavil v Hlinsku fabriku, ve které se vyrábělo velice kvalitní zboží – plyš, samet a koberce. Díky tomu sem začali jezdit další podnikatelé z Vídně. Tak vzniklo v Hlinsku podnikání převážně židovských obchodníků, např. pana Taussiga. Ten také přivezl z Francie do Hlinska postup na výrobu žinylky.

Po válce v Hlinsku vznikaly nové továrny Plyšan (na výrobu koberců a látek pro nábytek) a Vzor (na výrobu dekoračních látek, ubrusů, prostírání). Ani jednu už tu ale nenajdete.

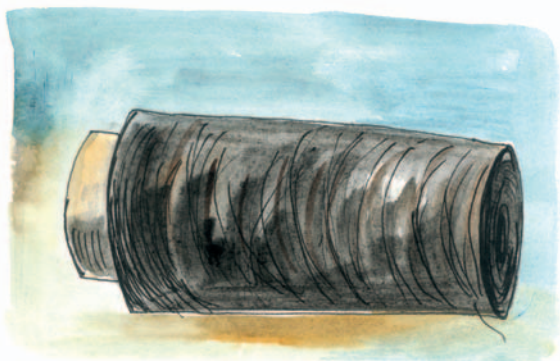

Len je užitečná rostlina s modrými kvítky. Hojně se pěstovala na našich polích. Když vyroste a dozraje, vozí se do textilní továrny. Tam se z něj vyrábí látky a šijí se obleky.

VÝROBA ŽINYLKOVÉ ŠÁLY

Základem je připravit ruční stav ke tkaní. To znamená, že se musí nachystat nitě o určitém počtu a délce. Těmto nitkám se říká osnova a dává se do tzv. snovadla.

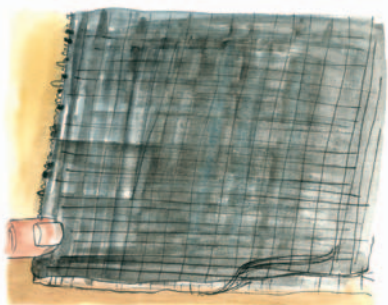

cívka nití

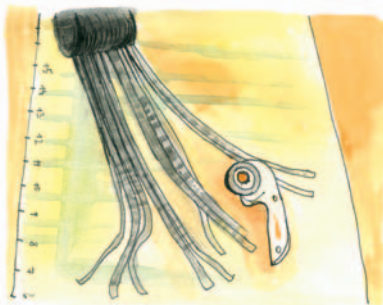

tkalcovský stav

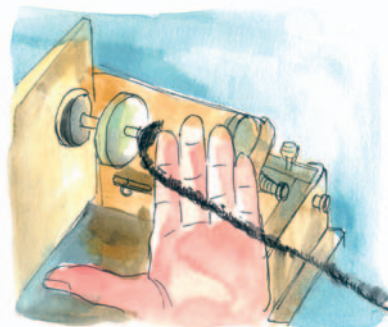
Ručně se utká barevné předdíllo podle čtverečkovaného papíru. Podle barev na vzornici se do předdíla zatkávají barevné příze. Nejdříve musíme spočítat, jak dlouhé předdíllo budeme potřebovat.

předdíllo

rozřezání předdíla

cvirnování

Po utkání se vše rozřeže na jednotlivé pásy. Vzniknou dlouhé barevné šňůrky, které se na speciálním strojku stáčí - cvikují do klubíčka. Tak nám vznikla žynylková příze.

Ve Francii se pásy nestáčely, jen se složily do podoby písmena „V“, takže tato příze měla vlas jen z jedné strany. Díky našemu stáčení vzniká příze s chloupky do všech stran.

Takto vyrobený chlupatý provázek se souká na cívky. Ty se nasazují do člunku a s ním se zatkává do tzv. sesazovací osnovy. Člunek se pohybuje ze strany na stranu a chlupatý provázek zůstává v té osnově. Pokračujeme v práci a postupně nám vzniká krásná barevná šála.

tkaní žinylky

hotová žinylka

Po utkání se výrobek sundá ze stavu, začistí se, vypere, vysuší, vykartáčuje a našijí se žynlkové trásně.

Klasická žynlková šála má rozměry 36 x 178 cm a její výroba zabere přes 20 hodin čistého času. Její výroba je však těžká a náročná, vyžadující hodně zkušeností a znalostí.

Pan Fidler se věnuje tkalcovství přes 30 let, obnova žynlkové technologie trvala 6 let a je to naprostý tkalcovský unikát. Vedle žynlky vyrábí také bavlněné plédy, šály, ubrusy a doplňky pro folklorní soubory. Pracuje přímo v Tkalcovně na Betlémě, kde ho můžete po předchozí domluvě navštívit a vidět tradiční způsob práce na ručních tkalcovských stavech. Nezastupitelnou roli v návratu žynlkové výroby do Hlinska má SLS Vysočina a pan Volejník, který panu Fidlerovi významnou měrou pomohl s touto výrobou.

Pan Fidler má řadu ocenění, patří mu „Kvalita z Hlinecka“, „Nositel tradice lidových řemesel České republiky“ a v roce 2017 byla technologie žynlkové výroby zapsána na „Seznam nemateriálních kulturních statků tradiční lidové kultury Pardubického kraje“ a velkým úspěchem byl zápis do celostátního Seznamu nemateriálních kulturních statků České republiky. Posledním oceněním bylo Srdcař Pardubického kraje 2021“. Pan Fidler spolupracuje v posledních letech s módní návrhářkou Beatou Rajskou.

O HRNČÍŘI JAKUBOVI

Před mnoha a mnoha lety žil v Hlinsku hrnčír, který měl hromadu . Jeho nejstarší syn se jmenoval Jakub. Ten už od malička koukal tatínkovi pod a pomáhal mu při výrobě , , a . Otec viděl, že je Jakub šikovný a mohl by se stát zdatným hrnčířem, proto mu svěřil všechny své zkušenosti a cenné rady.

Z malého chlapce se stal mladý muž. Řídil se znalostmi, které mu předal otec, a řemeslo mu šlo náramně od ruky. Široko daleko byl známý jako nejzručnější hrnčír v kraji, který dokázal vyrobit to nejhezčí . Do Hlinska se začali sjíždět lidé z celého okolí, aby Jakubovy mohli aspoň v potěžkat. Jak ale čas utíkal, začala se v Jakubovi zvedat touha provandrovat širý svět. Jednoho dne tak sebral svých pět a šel zkusit své štěstí.

Několik let cestoval po české zemi. Častokráte se musel všelijak protloukat, ale jeho hrnčírské umění mu vždy pomohlo k pár . Chodil od k a všude se jeho výtvary náramně líbily. Netrvalo tedy dlouho a lidé si začali vyprávět o tom mladém hrnčíři, který prodává překrásné věci. Tyto zvěsti se donesly až k zámožným pánům, kteří se stali jeho věrnými zákazníky. Jakub si tedy zařadil malou dílnu a obchod mu jen vzkvétal.

Časem však Jakuba omrzela život ve městě a začalo se mu stýskat po domově. Rozhodl se tedy, že se vrátí zpět do rodného kraje. Svou dílnu prodal a s vydělanými zamířil zpět do Hlinska. Za ně pomohl opravit , bratrům i sestrám přilepšil a ani na rodiče nezapomněl. Začal zase pracovat s tátou jako za starých časů. Lidé mu však začali závidět. Vadil jim jeho úspěch

a také . Snažili se z něj všelijak vymámit . Jakubovi z toho bylo úzko. Sám byl dobrá duše, kde byla nouze tam penězi rád přispěl, ale i zbohatlíci se chtěli na něm přiživit.

Myslel, že když se zbaví , zmizí i lidská závist. Jednoho dne si vytočil na hrnčířském kole veliký , do kterého všechny své uložil. V noci se s tím vydal ven a zakopal ho hluboko do země na neznámé místo. Od té doby si nenechal za žádný svůj výrobek zaplatit. prodával za několik , hromádky mouky či za pár . Lidé si uvědomili, kam až ho zahnali svou závistí a touho po , že sám se jich musel vzdát. Proto pokaždé, když si od něj brali nějaký výrobek, dali mu všeho dvakrát víc, než si poručil.

LUŠTĚNÍ

1. Otec
2. Kruh
3. Dopravní prostředek
4. Lupen
5. Zapletené vlasy (mn. č.)
6. Samička od berana
7. Patřící vám
8. Noční pták
9. Mládě kočky
10. Opuštěná
11. Maminčina sestra
12. Obyčejné jméno pro psa
13. Bodavý hmyz

1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
	Ý			
10.				
11.				
12.				
13.				

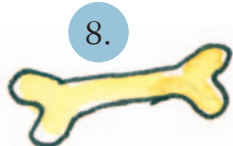
OBRÁZKOVÁ KŘÍŽOVKA

1.

7.

8.

3.

4.

6.

10.

13.

11.

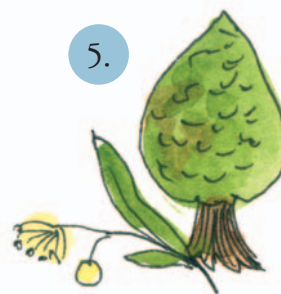
9.

2.

12.

5.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.

STRAKÁČKŮV RECEPT

Strakáček by si rád vytvořil nějakou dobrotu, kterou asi mohly jíst děti v 19. století. Našel dávný návod. Ze starodávného návodu nebyl moc moudrý, a tak to zkusil posvém. Který recept vyzkoušíte vy? Vidíte, že jsou si vlastně velmi podobné?

JAHO DOVÁ ZMRZLINA SE SMETANOU (Z ROKU 1868)

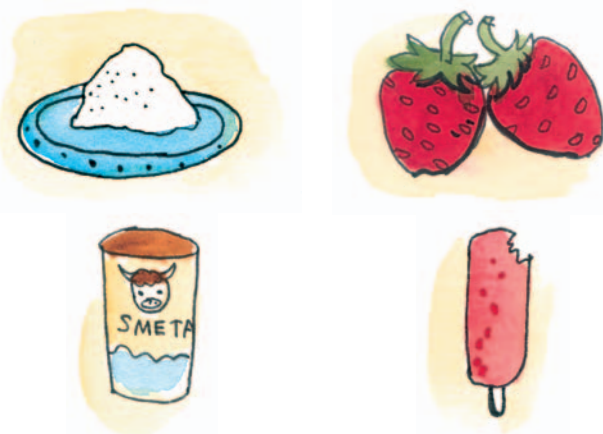
Rozmačkej pěkné zralé lesní jahody a proced' je skrze žíněné sejtko. Na žejdlík šťávy utluč libru cukru, pak dej oboje do hladké hluboké nádoby a míchej tím dobré půl hodiny; načež k tomu znenáhla a mezi ustavičným mícháním přilej žejdlík husté syrové smetany, vlej to do pyksly a dělej dle předpisu zmrzlinu.

(použito z: Historické recepty, Muzeum Příbram)

JAHO DOVÁ ZMRZLINA SE SMETANOU (Z ROKU 2022)

Co budeme potřebovat:

- 180 g cukru
- 500 g jahody (mražené nebo čerstvé)
- 0,75 l smetany ke šlehání
- 1 sáček vanilkového cukru
- šlehač
- dvě misky
- popř. formičky na nanuky

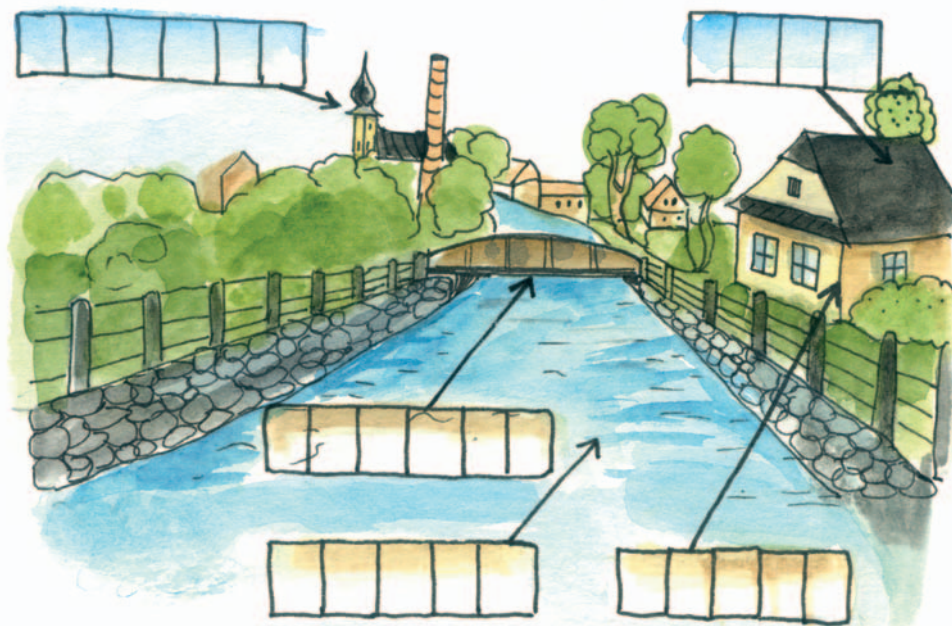
Postup:

Nejdříve polovinu množství smetany samostatně vyšleháme. V druhé misce rozmačkáme nebo rozmixujeme jahody. Přimícháme k nim cukr a zbylou polovinu ještě tekuté smetany. Nakonec obsah obou misek spojíme a už jen lžící promícháme. Dobrotu můžeme nechat v jedné misce nebo ji rozdělit do kelímků (třeba od jogurtů). Máme-li doma formičky na nanuky, použijeme ty. Vše uložíme alespoň na 6 hodin do mrazáku.

Krásné mlsání! Váš Strakáček

ANGLIČTINA PRO NEJMENŠÍ

Do rámečků
doplňte
anglická
slovíčka:
BRIDGE
CHURCH
HOUSE
RIVER
ROOF

VTIPY

Turista se ptá pána na náměstí:
„Jak se nejrychleji dostanu na Betlém?“

Muž odpoví: „Když za vámi pustím
našeho psa.“

„Za celý měsíc, co jsme byli na dovolené,
nám přelo jen dvakrát.“

Poprvé deset dní a podruhé dvacet.“

„Dobrý den, nezlobte se, hledám tady vlakové nádraží.“

„Dobrý den, nezlobím se, hledejte dál.“

Rodina turistů vyrazila z penzionu na Betlém taxíkem.

Taxikář: „Bude to 250 korun.“

Tatínek: „Ouha, to je hodně, nemohl byste trochu
zacouvat?“

Strakáček na Betlémě

Jméno autora obrázku:

.....

Věk:

Adresa:

.....

.....

Místní akční skupina Hlinecko, z. s.

Komenského 187

Hlinsko

5 3 9 0 1 ||||

Milé děti,

budu rád, když mi nakreslíte nějaký krásný obrázek o hlineckých chaloupkách a pošlete mi ho. Každému z Vás zašleme s kocourem drobný dárek!

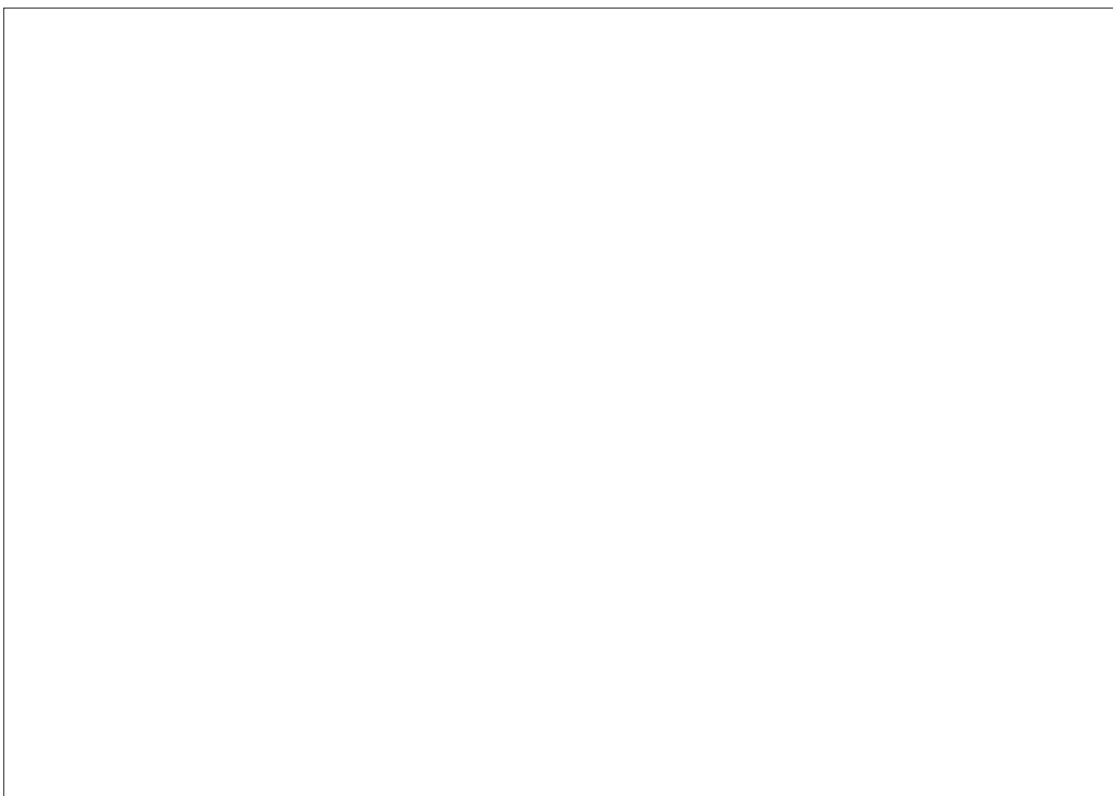
Váš Strakáček

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Časopis je vydán v rámci projektu financovaného z OP VVV s názvem naše Místní akční plán rozvoje vzdělávání ORP Hlinsko II s registračním číslem CZ.02.3.68/0.0/0.0/17_047/0009503.

Jako podklady byly použity informace od pana Josefa Fidlera.

Autorka obrázků Jana Doležálková, redakční úprava MAS Hlinecko, z. s., tisk Grafies, a.s.

Časopis je vydán pod evidenčním číslem MK ČR E 22011.